

ЧЕПУРНА М.В.,
викладач, Черкаський державний
технологічний університет,
м. Черкаси

ДО ПИТАННЯ ПРО МІСІЮ УНІВЕРСИТЕТУ В ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена проблемі розвитку західноєвропейської професійної освіти. Мова йде про такі механізми розвитку освіти як гуманізація та гуманітаризація, роль університетів у їх реалізації. Акцентується увага на тому, що особливе значення має визначення та розуміння всіма суб'єктами освітньої діяльності головних завдань і цілей освіти.

Ключові слова: гуманізація, гуманітаризація, професійна освіта, якість освіти, особистість.

Статья посвящена проблеме развития западноевропейского профессионального образования. Речь идет о таких механизмах развития образования как гуманизация и гуманитаризация, роли университетов в их реализации. Внимание акцентируется на том, что особое значение имеет определение и понимание всеми субъектами образовательной деятельности главных заданий и целей образования.

Ключевые слова: профессиональное образование, гуманизация, гуманитаризация, качество образования, личность.

The article is devoted to the problem of professional education in Western Europe. Such mechanisms of development of education as humanization and humanitarization and the role of the universities in realization of these mechanisms are issued. It is pointed out that understanding of the main tasks, purposes and special role of education by all educational system's members has the special value.

Key words: professional education, humanization, humanitarization, quality of education, person.

Весь процес існування певної нації є освіта, яка уособлює унікальну сукупність ідей, притаманну тільки конкретному соціуму, яка утворюється протягом його становлення і формує його менталітет.

Соціально-культурні потреби суспільства диктують цілі і задачі освітнього процесу, визначають стандарти навчання, тим самим орієнтують освітню систему на необхідне соціальне замовлення суспільства (тобто створення такої моделі громадянина, яка необхідна суспільству на даний час).

Стимулом до пошуку нових підходів до професійної підготовки студентів є оновлення освітнього процесу в Україні на засадах гуманізації, гуманітаризації та збереження надбань національної і світової культури. На цьому наголошується в нормативних документах про освіту: Національній доктрині розвитку освіти, Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), в яких окреслено нові завдання, пріоритети й напрями модернізації системи освіти України. Саме це, а також посилення інтегративних процесів на рубежі другого і третього тисячоліть закономірно зумовлюють важливу роль наукового співробітництва європейських країн у галузі освіти.

Висвітленню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні і в країнах Західної Європи присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних авторів: С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна, Н.В. Кузьміної, Н.В.Абашкіної, В.А. Семиченка, Л.П.Пуховської, Г.Г.Поберезької, Г. С. Воронки, В.О. Сластьоніна та ін.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що система освіти Західної Європи кінця ХХ - поч. ХХ століття стає більш культуро -, соціо - і особистісно-спрямованою, головною умовою виживання і розвитку якої є формування нових якостей у суб'єктів освітнього процесу. Соціальність визначає не тільки соціальні структури, які до-

мінують у суспільстві, але і систему взаємин між людьми. Як результат, людина опиняється в новому соціальному вимірі, який необхідно дослідити, що стимулює формування у неї нових соціальних якостей. Таким чином, відбувається модернізація культурної парадигми суспільства з необхідним їй осмисленням.

Важливо відмітити, що за історію існування кожного соціального простору змішалося декілька парадигм освіти. Причому кожна нова соціально-культурна освітня програма завжди виростала із попередньої, враховуючи основні традиції, вимоги і стійкі культурні норми.

Опрацювання багатьох оригінальних і вітчизняних джерел дозволяє стверджувати, що тільки університети протягом довгого часу зберігають і успішно здійснюють ряд певних функцій, забезпечуючи гармонійний процес розвитку і існування цього соціального феномену.

Традиційна місія університету – знаходження, примноження, розповсюдження знань. З часів середньовіччя університет намагається зберегти свою аполітичність або, як мінімум, бути політично нейтральним. Його вища місія – служіння знанню, а не досягнення якихось конкретних моральних, соціальних і політичних цілей. За всю історію свого існування університети сформували досить чітку концепцію раціонального знання, яка складає основу західної університетської традиції. Це знання відноситься до незалежної від свідомості, від людських уявлень реальності; це знання вміщує істинні твердження, тобто такі, які відносно вірно відображають реальність. Тому завжди серед основних функцій університетів виділялись: навчальна (збереження і передача знань, науки, культури); дослідницька (розвиток знань, науково-дослідна робота); професійна (підготовка висококваліфікованих спеціалістів); культурна (формування інтелектуальних здібностей); гуманістична (оволодіння фундамен-

тальними ідеями і концепціями, розуміння цінностей людства, цивілізації і культур світу).

Головною задачею університету як центру культури і освіти є формування культури суспільства, орієнтованої на всебічний розвиток інтелекту, на пізнання, встановлення істини, яка визначає одну із головних функцій університету – дослідницьку[5,89].

В цілому, системи вищої освіти в західноєвропейських країнах відрізняються поліваріативністю і багаторівневістю. Різноманіття вищих навчальних закладів є наслідком культурної історії певного соціального простору. Виникнення принципів нових моделей навчання відбувається як результат невідповідності існуючої системи знань новій соціальній ситуації, що і призводить до закономірної і періодичної зміни культурної програми. Існування певної типологічної класифікації конкретних центрів культури і освіти (навчальних закладів) в кожній із західноєвропейських країн підтверджує це явище. При аналізі класифікації розвитку еталонних центрів певного соціального простору очевидним стає існування похідної ідеї, яка в подальшому отримує інтенсивний розвиток. Таким чином, кожний новий вид навчальних закладів з'являється як реакція на виникнення нової проблемної соціокультурної ситуації, зумовленої підвищенням актуальності вищої освіти. Підтвердженням цьому є типологія університетів в країнах Західної Європи.

Разом з тим соціальна ситуація останніх десятиліть ХХ століття в Західній Європі характеризується зміною парадигми соціального розвитку – становленням постіндустріального суспільства. Ж.Делор стверджує, що стан західного суспільства на цьому етапі свого розвитку знаходиться на стадії кризи (“криза ідеології прогресу”), яка не могла не позначитись на національних системах освіти [7, 133].

Проведене дослідження підтверджує той факт, що процес пізнання,

функції і побудова знання в контексті культури постмодерну значно відрізняється від попередньої позитивістської парадигми. Поновлюється цінність знання, культури, освіченості. За визначенням ЮНЕСКО, в сучасному соціокультурному середовищі в країнах Західної Європи культура виступає як “спосіб виживання людства”[9,172].

Перш за все, змінився “споживач освіти”, який сприймає освіту як необхідну складову свого існування. Це викликало, на думку Сільвена Лур'є, французького вченого, співробітника ЮНЕСКО з 1965 року, кардинальні зміни в сутності освіти як соціокультурного феномену.

По-перше, загострились протиріччя між освітою як індивідуальним процесом і стандартизованими, масовими програмами навчання, котрі пропонуються державою протягом останніх десятиліть.

По-друге, очевидно, що індивідуальний попит на освіту відображає різні прагнення: соціальні і громадянські, економічні, культурні чи етичні.

По-третє, бажання держави зберегти чи посилювати традиційну роль школи як інструмента зміцнення національної самобутності вступає в протиріччя з міжнародними тенденціями до універсалізації форм і структур мислення, поведінки і навіть цінностей[3,125].

В освітній процес людини нового типу – носія постіндустріальної культури – необхідно включати весь “величезний світ культури – минулої і сучасної, але не в якості непорушної спадщини, а як засобу постійного духовного росту, основним продуктом якого є багатогранна людина, здатна оволодіти світом сучасних проблем” [6,155].

На думку вчених, в нову парадигму освіти необхідно включити такі методологічні принципи, як “гетерогенність, а отже і складність предмету пізнання, нерозривність зв'язку суб'єкта і об'єкта пізнання; близькість різних

напрямів наукового пізнання; підвищення ролі знання загальнонаукового з його різними дисциплінами” [6,156]. Це говорить про те, що зміни, які відбуваються в західноєвропейській вищій освіті створюють не тільки передумови для зміни культурної парадигми, але і впливають на діяльність суб’єктів освітнього процесу.

Крім того, в період екстенсивного індустріалізованого розвитку націй, в період посилення світових інтеграційних процесів у всі галузях людського існування підвищується попит на вищу освіту, отримання якої для деяких професій стає просто необхідним. Феномен освіти визнаний головною умовою виживання особистості в сучасному соціокультурному просторі.

Зміни, які відбуваються в галузі освіти на світовому рівні, безумовно, визначають нові напрями діяльності суб’єктів освітнього процесу, що не може не позначитись на професійній діяльності педагога, який повинен прийняти нові концепції і ідеї, відмовившись від старих.

В зв’язку з цим, наприклад західноєвропейська вища педагогічна освіта набуває нових якісних характеристик. Цей процес пояснюється, перш за все, зміною світоглядної парадигми суспільного розвитку, зумовленої генералізацією підходів до всіх систем наук.

Мета сучасної системи західноєвропейської освіти - створення умов для повноцінного розвитку особистості з опором на спадкові можливості, психофізичні особливості і особистісні якості індивіду. Підвищуються вимоги до якості професійної підготовки, що призводить до значних змін у змісті базової педагогічної освіти.

Не випадково Е. Боуер, Б.Холмс, Мак Лін стверджують, що в наш час необхідно орієнтуватись не на навчальні плани, а на унікальність, неповторність кожного студента, на його природний потенціал [8,133].

Це одночасно зумовлює виникнення тенденції гуманізації і гуманітаризації освітнього простору. Є.Лисова ко-

ментує цей процес в країнах Західної Європи так: “Гуманістична переорієнтація суспільної свідомості, одночасна критика авторитаризму і стандартизації в навчанні і вихованні висунули на передній план гуманізацію діяльності і особистості викладача” [2,97]. Відповідно з цією тенденцією представники гуманістичної педагогіки А. Маслоу, К.Роджерс, А.Комбс(США), Р.Бернс (Англія), П.Тіллік (Німеччині) орієнтують викладача на осмислення своєї діяльності як глибоко людської, мотивованої щирим інтересом до особистості студента, поважним ставленням до нього і спрямованою на створення умов для його повноцінної самореалізації.

Крім того, в сучасні зарубіжній дидактиці приділяється значне місце формуванню у педагогів здібностей до інновації, яка, як характеристика навчання, стосується не тільки його дидактичної структури, але і його соціально важливих результатів. Це стосується, перш за все, здатності виходу педагога за рамки педагогічних реалій, що викликає подальші зміни в його професійній культурі. Тепер, в першу чергу, вчитель повинен осмислити нову дидактичну задачу і проаналізувати можливі варіанти її вирішення з урахуванням свого досвіду, широти розуміння проблеми інноваційної діяльності і осмислення своєї готовності взяти участь в цьому процесі.

Як показує дослідження, система вищої освіти в країнах Західної Європи в останні десятиліття XX століття базувалась на певній сукупності цінностей, які висувались учасниками освітнього процесу. Відбір актуальних ціннісних орієнтирів на цьому етапі історичного розвитку західноєвропейського суспільства визначався соціокультурними умовами, які склалися на той час. При внесені в парадигму освіти нових ціннісних орієнтирів не було відмови від попередніх. Цінності знаходились в процесі постійного збагачення, розвитку і вдосконалення, набували но-

вого сенсу, зберігаючи при цьому соціальне наступництво.

Є всі умови стверджувати, що освіта – це особлива інституційна галузь культури кожної нації. Саме освіта допомагає усвідомити і розвинути комплекси цінностей в людині, допомогти зрозуміти і опанувати культуру, а в подальшому допомогти особистості самореалізуватися.

На думку багатьох зарубіжних вчених, в галузі освіти людина може реалізувати себе завдяки процесу отримання протягом всього життя нового досвіду і актуалізації вже набутого. Головна функція системи освіти полягає у формуванні базової культури людини, без якої неможливе її гармонійне існування в соціальному вимірі. Саме культура визначає структуру і зміст системи освіти, цілі і задачі процесу навчання.

Традиції західноєвропейської освіти дозволяють стверджувати, що виникнення нової освітньої практики є відображенням відповідних соціокультурних характеристик певного соціального простору, а це є дзеркальним відображенням рівня соціокультурного розвитку суспільства. В такій соціокультурній реальності освіти, яка набуває нових якісних характеристик, треба розглядати як процес становлення нової культури мислення людини.

Різноманітність наукових підходів до розуміння сутності вищої освіти серед вчених Західної Європи вказує на зміни, які відбуваються в розумінні цієї категорії як важливого компоненту людського буття і дозволяє втілити педагогічну проекцію поглядів зарубіжних дослідників на сутність освіти для XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьев Ю.Н. Западная рационалистическая традиция. Понятие "гуманитарность". Русская университетская традиция//Университет на пороге 21 века: абрис учебного процесса. М.: РГГУ, 1996,32с.
2. Лысова Е.Б. Новые тенденции в подготовке учителей на Западе// Педагогика.1994. №3. С.94-100.
3. Лурье С. К новой стратегии планирования образования// Перспективы. Вопросы образования.1990,№2, с.123-134.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К., Шкільний світ, 2001.
5. Мишед Л. Идея университета// Вестник высшей школы.1995, №9, с.89.
6. Рахкошкин А.А. Альтернативные идеи в современных западноевропейских концепциях образовательного процесса: Дисс. ...канд. пед. наук. В.Новгород,2000,164 с.
7. Delors Y. Higher Education and Education throughout life. UNESCO. Paris., 1996.Ch.6,130-136.
8. Holmes B., Mc. Lean M. The Curriculum. A Comparative Perspective. London, 1998,248p.
9. World Educational Report. Paris: UNESCO, 1993., 172p.